

התלמוד

אגדה לחיים

רציונל הקורס וסילבוס

הלכתיים בעמקות מופלאה ובהגיון מוצק, הופכים למספרי סיפורים שלא ניתן אלא לתארם כזרים ומוזרים. אכן, לאורך הדורות נצלו אנטישמים ולעגנים את המעשיות הללו בניסיון להוכיח את טענותיהם בדבר אוילותו של התלמוד ואת אי-הרלוונטיות שלו, לשיטתם.

מכון רוהר ללימודי יהדות מציע קורס חדיש בן שישה שבועות המוקדש לפיענוח האגדות התלמודיות. הקורס, ששמו 'אגדות מארץ התלמוד', שואב ממעיינות החכמה היהודית שהצטברו באלפי חיבורי הספרות התורנית מאז חתימת התלמוד. בבסיס הקורס מונחת ההבנה לפיה התלמוד עשה שימוש בסיפורים ובמשלים תמוהים כדי להעביר מסרים עמוקים ורלוונטיים בדרך שתהפוך את הקורא לשותף פעיל בפענוח הטקסט ובהרכבת המשמעויות הגלומות בו. סיפורים אלו, המנוסחים בשפה אזוטריה, טומנים בחובם תובנות נוקבות בנוגע לחיים, ליקום, לאלוקים ולאנושות - וכיצד כל אלו חוברים יחדיו.

'אגדות מארץ התלמוד' הוא קורס מרתק ומהנה. כל אחד מששת המפגשים שלו דן בקטע חדש מתוך התלמוד, כזה שיהווה בלי ספק אתגר מחשבתי של ממש. השיעורים יציעו שיטת פיענוח, וידריכו את המשתתפים כיצד לחשוף את המסרים והלקחים הייחודיים הרלוונטיים לאדם המודרני ולאורח חייו.

תפקידו המרכזי של התלמוד כמקור הלכתי ראשוני, עלול להעיב על ערכו כאוצר ספרותי. הסיפורים שבתלמוד חושפים עושר יצירתי וממלאים תפקיד חיוני בתהליך המתמשך של פרשנות ושימור אוצרות התרבות.

רב שמפליג בים, עוגן את ספינתו על אי, אך עד מהרה מתברר שמה שנראה בתחילה כקרקע מוצקה, אינו אלא גבו של יצור ימי אדיר ממדים... מלך ומלכה מתווכחים האם הכבשים נעלים מהעזים, או שמא להיפך; כהן גדול מיישב את המחלוקת... אלוקים מתפלל ומבקש מהכהן הגדול שיברך אותו... רב מתעמת עם חכמי אתונה, ומסביר להם כיצד לתפור חלקי אבן ריחיים שנשברה, וכיצד יוצאת רוחו של אפרוח שמת בביצה... חיזיון לילי מעורר אצל האמורא הדגול כבוד מחודש כלפי המלך עובד האלילים...

אחד ההיבטים המרתקים והמסקרנים ביותר בתלמוד הוא העובדה שלמרות היקפו האדיר ותחום הנושאים הנרחב שהוא מכסה, נעדרים מהתלמוד כמעט לחלוטין דיונים בנושאים סוציולוגיים, פסיכולוגיים, פילוסופיים או אפילו תיאולוגיים. לאור גאונותם המופלאה של חכמי התלמוד, כפי שזו משתקפת בסברות ההלכתיות הדקות ובמתודולוגיה המהוקצעת היטב שלהם, אך טבעי היה לצפות מהם להביע תובנות מעמיקות בתחומי החיים הקיומיים. ואף על פי כן... לא מנייה ולא מקצתיה.

מצד שני, מכיל התלמוד אגדות ומעשיות רבות שנראות אפופות מסתורין ומעוררות תמיהה. מוזר הדבר שאותם רבנים מבריקים ורהוטים, המסבירים בהרחבה ובפירוט נושאים

התלמוד

אגדה לחיים

שיעור אחת

סיפורי מסע

לקחים ותובנות מגלים אימתניים, דג אדיר ממדים וגוויות בנות אלף שנים, ומסע באמצעותם פנימה, אל התודעה.

רבה היה אמן בהעברת מסרים עמוקים ומאתגרים באמצעות משלים. שיעור זה יעסוק בפיענוח כמה מאגדותיו של רבה, ויחשוף את הלקחים המשמעותיים המוצפנים בהן, ובכללם: עצות להתמודדות יעילה עם אתגרי חיים ומאבקים, הסבר יפהפה על סוד ההישרדות היהודית, וניתוח על חשיבות הפעולות המעשיות בעבודת הבורא. מעל לכל אלו, יש את הלקח הנלמד מהמתודה הזו כשלעצמה - היינו, כוחו של הנרטיב הדמיוני ליצור מודעות אישית לצורך להיות שותפים פעילים בתהליך הספרותי.

תרומתו המרכזית של רבה בר בר חנה לספרות התלמודית מתפרסת על פני כמה עמודים במסכת בבא בתרא, בהם הוא מגולל אירועים ותובנות יוצאים מגדר הרגיל, שסופרו לו על ידי נוסעים, או כאלה שהוא עצמו חווה על בשרו במהלך מסעותיו בימים ובמדברות. רבה מספר כיצד עגן את ספינתו על אי אחד, אלא שעד מהרה גילה שמה שנראה היה כקרקע יציבה, לא היה אלא גבו של יצור ימי אדיר ממדים; הוא מספר על גלי ענק המתנשאים לגובה רב על פני המים; ועל מפגש עם גוויות ענק של 'מתי המדבר'.

שיעור שתיים

כשאלוקים מתפלל

האם ההאנשה מקטינה את אלוקים או דווקא מרוממת אותן? כך ענו חכמים לקנטרנים.

ולעתים אף כמבטאות רעיונות שיש בהם משום חילול הקודש. שיעור זה יחקור כמה מאותן אגדות, ויחשוף: א) את המסרים התיאולוגיים העמוקים המוצפנים באותן מימרות אֲנִתְרוֹפוֹמוֹרְפִיּוֹת (מאגישות ומגשימות); ב) כיצד מסרים אלו עשויים להעשיר את הקשר שלנו עם אלוקים, ולהעניק לו אופי ומהות. השימוש במשלים עלילתיים ופרדוקסליים מרחיב את המשמעות התיאולוגית, תוך הוצאתה מהתחום המופשט והתיאורטי והמחשת הרלוונטיות של הנושא למציאות במונחים סיפוריים פשוטים.

למי מתפלל אלוקים, ועל מה הוא מתפלל? התלמוד נדרש לשתי השאלות הללו, ואז ממשיך ומתאר אפיזודה תמוהה בה אלוקים מבקש מרבי ישמעאל בן אלישע, הכהן הגדול, שיברך אותו. ואם עצם הרעיון של אלוקים כל-יכול שמתפלל ומבקש ברכה לא מוזר דיו, בא התלמוד ודן במקרה בו אלוקים 'חטא' כביכול, ובעקבות כך ביקש שנביא בעבורו קרבן כפרה!

לאורך הדורות, נקראו חכמינו שוב ושוב להתייצב להגנת התלמוד מפני המבקשים להשמיצו. ברוב המקרים, נפנו אלו שבקשו לגנות את התלמוד באותם מימרות ואגדות תלמודיות אודות אלוקים, שבמט שטחי עלולות להיתפס כנואלות,

התלמוד אגדה לחיים

שיעור שלוש

סגוריה על עובד אלילים

הלקח החשוב על מגבלות הגישה השיפוטית. ניסיונות וכישלונות על פי ההשקפה היהודית.

מעבר ללקח הברור, שלעולם אין לשפוט את הזולת תוך יחס מזלזל, הבנה מעמיקה של אגדה זו שופכת אור חדש על התכלית מאחורי הגלות של עמנו: לגלות ולחשוף את אלוקים בכל מרכיבי והיבטי הבריאה, כולל באלו שעל פניהם נראים כמנוגדים לאלוקים ולערכים רוחניים.

יום אחד, לקראת סיום דרשתו בפני תלמידי, התבטא רב אשי, גדול מהדירי התלמוד, באופן מזלזל אודות מנשה מלך יהודה, שחי ופעל דורות רבים קודם לכן, ונודע לשמצה כעובד אלילים. באותו לילה התגלה מנשה לרב אשי בחלומו ונזף בו על יחסו המשפיל, תוך שהוא מפגין את עליונותו הלמדנית והרוחנית אל מול האמורא הנכבד.

שיעור ארבע

לתפור אבן רחיים שבורה

ויכוח תיאולוגי בחידות מול חכמי אתונה. מפענוח השאלות, דרך גיבוש המענה ועד תשובה חדה וניצחת.

פרשני התלמוד גששו מתחת לפני השטח של העימות התמוה הזה, וחשפו דיאלוג תיאולוגי מרתק. בתוך שאלותיהם המגוחכות לכאורה, הסוו זקני אתונה קריאות תיגר אינטלקטואליות עמוקות על כמה מיסודות האמונה היהודית. כך, ניצב רבי יהושע בפני אתגר משולש: ראשית היה צריך לפענח את משמעות הקושיה אליה רמזו האתונאים; אחר כך היה עליו לנסח מענה הולם; ולבסוף, הוא נדרש להביע את תשובתו בסגנון חידתי, באותו מטבע בו הוצגה לו השאלה. לשיטה הספרותית הזו הייתה חשיבות מכרעת, ובה גלום לקח פרשני עבור כל מי שעתיד לעיין בסיפורים הללו.

בפקודתו של הקיסר הרומי, נוסע רבי יהושע בן חנניה לאתונה כדי להתמודד מול מועצת חכמי אתונה המהוללים בקרב מוחות גורלי. באתונה נשאל רבי יהושע כיצד קוצרים שדה של סכינים, על הדרך להבחין האם ביצה הוטלה על ידי תרנגולת לבנה או שחורה, ואיך תופרים חלקי אבן רחיים שנשברה. אפילו שאלו אותו על הדרך לבניית בית בשמיים! רבי יהושע השיב בשוויון נפש על כל השאלות הללו - ולעוד כמה שאלות בסגנון - לשביעות רצונם של האתונאים.

התלמוד אגדה לחיים

שיעור חמש

התבוסה הגדולה

האם עצים ואבנים יכולים להכריע במחלוקות הלכתיות? הבנת הליך הפסיקה תוך עימות בין הרצוי למצוי.

מה העניין הגדול שעושים סביב סתם תנור שולי לכאורה? איך ייתכן שעץ חרוב, אמת מים או קיר לבנים יכריעו במחלוקת הלכתית? והחשוב מכל: מניין לקחו החכמים את העוז להתעלם מהוראה שמימית מפורשת? שיעור זה גם יחשוף את עקרונות הליך הפסיקה ההלכתית, וימחיש ללומדים כיצד בכוחה של עלילה סוערת להביא לידי הבנה מלאה ומעמיקה יותר של המסר המונח בליבת הסיפור.

מהומה רבתי התחוללה בבית המדרש. רבי אליעזר בן הורקנוס, מי שהוכר כגדול החכמים בדורו, חלק על חבריו בנוגע לדיני היטמאותו של תנורו של עכנאי. כשראה שטיעונו הלוגיים אינם מצליחים לשכנע את יריביו, פקד רבי אליעזר על עץ חרובים שייעקר ממקומו, אילץ את זרמי אמת המים לשנות כיוון, ואף גייס את כותלי בית המדרש שיתערבו לטובתו - כל זאת ללא הועיל. לבסוף, הדהד בחלל החדר בת-קול אדיר מן השמיים: "מה לכם אצל רבי אליעזר, שהלכה כמותו בכל מקום?"

שיעור שש

כרטיס לגן העדן

סיפור טראגי המלמד אותנו על פריצת המגבלות האישיות, שינוי ההרגלים וחתירה בלתי פוסקת קדימה.

סיפור זה, כמו גם משל אודות תעריפים לא סבירים של השכרת חמורי משא, מלמדים אותנו על הסכנות שבקפיאה על השמרים, ועל ההכרח לאתגר את עצמנו תמיד להמשך צמיחה בכל תחומי החיים החשובים.

התנא הדגול רבי חנינא בן תרדיון חי בארץ ישראל תחת הכיבוש הרומי באחת מתקופות הדיכוי הקשות בהיסטוריה היהודית. תוך התעלמות מוחלטת מגזירות הרומאים ומסכנת החיים שנשקפה לו, הוא המשיך להרביץ תורה ברבים להמוני תלמידיו. בסופו של דבר הוא נאסר, והועלה על המוקד. למרבה הפלא, התלמוד מספר שרבי חנינא ביטא אז חשש והסתפק לגבי זכאותו לחלק בעולם הבא. ספק זה הוסר לאחר שנזכר בתקריט בה נידב סכום צנוע לצדקה.